

Еволюція теоретичних засад регулювання експорту-імпорту аграрної продукції в умовах децентралізації для виходу на міжнародний ринок

*Вдовенко Наталія Михайлівна¹, Коробова Наталія Миколаївна²,
Зось-Кіор Микола Валерійович³, Коваль Віктор Васильович⁴*

Опубліковано	Секція	УДК
29.09.2023	Економіка	338.43:339.5:631.1(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10008533>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті акцентовано увагу на базових підходах регулювання в контексті управління потоками експорту та імпорту аграрної продукції, включаючи продукцію равликівництва з урахуванням процесів децентралізації. Доведено, що галузь геліцекультури в Україні стрімко розвивається і стає провідною в поставці білка тваринного походження на ринок, розвиваючи торгівельні зв'язки з міжнародними партнерами. Розкрито механізми світової торгівлі продукцією равликівництва. Запропоновано підходи для надходження на міжнародний ринок м'яса та ікри равликів, муцину. Осмислено теоретичні засади та інструменти експортно-імпортової діяльності, з урахуванням розвитку геліцекультури як невід'ємної частини аграрного сектору економіки. У контексті розвитку світових тенденцій та змін у характері міжнародної економіки, вирішення піднятих питань сконцентровано на проблемах і можливостях регуляторного впливу на процеси експорту та імпорту даної продукції, особливо важливо в умовах, коли міжнародні ринки потребують від товаровиробників більшої гнучкості, забезпечення якості, тоді як технічні, технологічні та логістичні вимоги перебудовуються, потребуючи ефективних підходів до регулювання.

Ключові слова: регулювання, імпорт, ринок, аграрна продукція, міжнародна торгівля, ікра равлика, геліцекультура, муцин, равликівництво, сільський розвиток, децентралізація, експорт.

Evolution of theoretical principles of regulation of export-import of agricultural products in the conditions of decentralization for entering the international market

Annotation. The article focuses on the basic approaches of regulation in the context of diagnosing and managing flows of export and import of agricultural products, including

¹ доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0849-057X>

² кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки, Національного університету біоресурсів і природокористування України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1434-2509>

³ доктор економічних наук, професор, професор кафедри Менеджменту ім. І. А. Маркіної, Полтавський державний аграрний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8330-2909>

⁴ доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю Ізмаїльський державний гуманітарний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2562-4373>

products of snail farming, taking into account the processes of decentralization. The rapidly developing field of snail farming in Ukraine is becoming a significant element of the agricultural market, offering consumers high-quality agricultural products and at the same time developing trade relations with international partners. The raised problematic issues become particularly important due to the need to study effective mechanisms of world trade in the formation and development of the snail farming market, as well as in the development of strategies for the productive integration of snail meat and caviar, mucin into international commercial circulation. Understanding the theoretical foundations of export-import activity, as well as their practical approbation in heliciculture, becomes essential for stimulating and strengthening this direction as an integral part of the agrarian sector of the economy. In the context of the development of world trends and changes in the nature of the global economy, the solution of the raised issues is focused on the problems and opportunities of regulatory influence in the processes of export and import of these products. This is especially important in conditions when international markets require greater flexibility from product manufacturers, ensuring competitiveness, while technical, technological and logistical requirements are being restructured, demanding from scientists, analysts and practitioner's appropriate adaptive response and regulation.

Keywords: regulation, import, market, agricultural products, international trade, snail caviar, heliciculture, mucin, snail farming, rural development, decentralization, export.

Вступ

У процесі глобалізаційних тенденцій та активізації міжнародної торгівлі, набуває все більшого значення необхідність глибокого аналізу ринку аграрної продукції. Внаслідок проведених досліджень поставки продукції равликівництва на нішеві сегменти аграрного ринку є нами теоретично осмислено та обґрунтовано підходи до регулювання у цьому процесі експортно-імпортних операцій. Слід зауважити, що динамічні й непередбачувані коливання на міжнародних ринках, до яких входить і ринок продукції равликівництва, акцентують увагу на потребі системного наукового підходу до вивчення основних закономірностей, а також принципів регулювання експортно-імпортних відносин.

Як показали проведені дослідження, зовнішньоекономічна діяльність, особливо в контексті імпортно-експортних операцій, вимагає глибокого та всеосяжного аналітичного підходу. Розглядаючи складність міжнародних відносин та вимоги глобального ринку, науковці З. Ф. Петряєва та Г. А. Іващенко у своїй роботі «Аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності» [1] наголошують на важливості обережного та умілого управління через кредитні, валютні та законодавчі норми. Враховуючи нестабільність валютних курсів, різноманіття законодавчих рамок та специфіку міжнародних комерційних договорів, аналітичний аспект стає центральним у формуванні стратегій і операційних рішень, що забезпечують стабільність та успіх на міжнародній арені. Цей аспект підкреслює значущість об'єднання теоретичних знань та практичних навичок для ефективного управління зовнішньоекономічними процесами та мінімізації потенційних ризиків. В роботі «Тенденції експортно-імпортних товарних потоків України у міжнародній торгівлі» Даценко Ю. В. [2] стверджує, що попри гостроту політичних розбіжностей та втрату економічних активів, Україна утримує комерційні мости з країною-агресором, особливо у сфері імпортно-експортних операцій. Водночас, економічна хиткість та перлини подібних відносин спонукають націю до географічного та економічного розмаїття її торговельних стратегій, направляючи зусилля на залучення нових ринків і партнерів у різних куточках світу. Сучасний етап розвитку равликівництва налаштовує на формування теоретичної бази для розроблення шляхів виходу галузі геліцекультури на міжнародні ринки та удосконалення регулювання процесів міжнародної торгівлі. Оскільки основна увага під час аналізу приділена еволюції теоретичних підходів до регулювання

зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі, з акцентом на специфіку продукції равликівництва і можливість зайнятості населення в сільських територіальних громадах. Тому вбачаємо потребу в подальших наукових пошуках і дослідженнях задля формування ринку продукції равликівництва, що надалі стане підґрунтям для розроблення нових підходів розвитку галузі геліцекультури України в умовах децентралізації і міжнародної інтеграції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення еволюційних векторів формування теоретичних засад регулювання експорту-імпорту аграрної продукції, включаючи равликівництво в умовах децентралізації та виходу на міжнародний ринок.

Результати

Сучасний період глобальних економічних трансформацій дає можливість акцентувати увагу виробникам аграрної продукції на міжнародних торговельних процесах, які нині є перспективними для аграрного сектора національної економіки. В контексті таких процесів все більшого значення набувають нові галузі аграрного сектора економіки. Не виключенням стала галузь геліцекультури, яка функціонує узгоджено з принципами аграрного ринку у питаннях реалізації продукції равликівництва. Висловлені нами в статті наукові пропозиції мають на меті виокремити заходи та інструментарій регулювання з теоретичних концепцій, які знаходяться в основі регулювання експортно-імпортних процесів галузі геліцекультури. Дослідження підтверджує, що інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі поділяються на митні та немитні [3]. Серед окремим блоком виступають інструменти, що стимулюють експорт – прямі та непрямі експортні субсидії, а також ті, що обмежують імпорт, зокрема мито, квоти, ліцензії, тобто торговельні обмеження.

У контексті сучасних економічних умов, стабільність і надійність руху товарно-транспортних потоків, що забезпечують логістику готової продукції, зокрема і продукції равликівництва, насамперед обумовлені глибиною та якістю економічної взаємодії між суб'єктами господарювання в ієрархічно-структурованій системі «виробник-споживач» [5].

Оптимальна взаємодія між початком і кінцем товаро-транспортного потоку, тобто між виробниками і закладами торгівлі, доцільно визначати та аналізувати за просторовою гравітаційною моделлю. Дана модель дозволяє встановити ефективність взаємодії між товаровиробником і закладом торгівлі. Особливо, гравітаційні моделі зовнішньої торгівлі виступають дієвим інструментом для прогнозування обсягів торговельних потоків

Проведені дослідження підтверджують той факт, що винахід гравітаційної концепції в торговельній сфері ініційоване науковими дослідженнями економіста Яна Тінбергена [4]. Модель, в рамках законодавчої бази, допомагає розкрити механізми торговельних відносин між країнами, в яких основні вектори – економічні об'єми держав, відстань, що їх розділяє, та інші спільні атрибути, зокрема мова, кордони, історія господарської взаємодії. Запропонована концепція пройшла шлях еволюційного розвитку, адаптуючись до глобальних економічних трансформацій. В модель були інтегровані додаткові параметри – ВВП, тарифні ставки, валютні курси, розширюючи можливості для точнішого аналітичного прогнозування та оцінки міжнародних торговельних потоків. Гравітаційний підхід не лише набув теоретичної ваги, але й трансформувався в практичний інструментарій, що дозволяє конструювати торговельні стратегії на різних рівнях – від макро до мікро [6,7].

Гравітаційна модель, як інструмент дослідження міжнародної торгівлі, освітлює взаємозв'язки та залежності в сфері торговельних відносин. У контексті експортно-імпортних операцій, зокрема в галузі геліцекультури, дана модель актуалізується як

важливе направлення, що керується економічними принципами, географічною локалізацією й культурними зв'язками країн. З урахуванням аграрного потенціалу України та підвищеного інтересу європейських споживачів до продукції галузі геліцекультури, гравітаційна модель виступає для отримання даних, щоб аналізувати й прогнозувати обсяги торгівлі равликами, муцином, ікрою равликів. Вона виступає інструментом, щоб ідентифікувати можливу проблематику торгівельних зв'язків, а також формує економічні перспективи, сприяючи розробленню стратегій виходу на ринки ЄС вітчизняними виробниками продукції равликівництва [8]. Наступним етапом стане здійснення оптимального планування виробничих та експортних потужностей, що сприяє укріпленню позицій України в сфері міжнародної торгівлі продукцією равликівництва.

Таблиця 1

Аналіз факторів гравітаційної моделі та їх вплив на міжнародну торгівлю продукцією равликівництва

Фактор	Опис	Вплив на равликівництво
Економічний потенціал країн	Розмір економіки країн, зокрема сектору равликівництва	Важливий для забезпечення стійкості та розвитку галузі геліцекультури в кожній країні
Відстань між країнами	Географічна відстань між торговельними партнерами	Впливає на вартість та логістику експорту та імпорту продукції равликівництва
Спільний кордон	Наявність спільного кордону між торговельними партнерами	Може сприяти полегшенню торговельних відносин та зменшенню торговельних бар'єрів
Спільна мова	Спільна мова або мови, які активно використовуються в країнах-партнерах	Спрощує комунікацію та ділові відносини між партнерами в галузі геліцекультури
Тривалість економічних відносин	Історія торговельних відносин та співпраці в секторі равликівництва між країнами	Важливий для підтримки стійких та вигідних торговельних зв'язків

*Джерело: авторська розробка

Як видно з табл. 1 гравітаційна модель підтверджує, що обсяги торгівлі між країнами прямо пропорційні і пов'язані саме з економічним потенціалом цих країн і непрямо пропорційні через відстань між даними країнами.

Аграрний простір відіграє роль я економічної стабільності в низці регіонів, а діяльність у сільськогосподарській сфері активізує створення нових робочих місць та стає джерелом прибутку для численних громадян, забезпечуючи при цьому стабільність та зростання місцевих економік.

Продукція геліцекультури, в рамках аграрного сектору забезпечує конкурентну перевагу на міжнародному рівні через її унікальність і прибутковість. Саме це активізує інноваційні процеси і науково-технічний прогрес, який підтримує ріст продуктивності та оптимізацію виробничих процесів в галузі равликівництва і демонструє ці принципи в дії, впроваджуючи інноваційні методики у вирощуванні, переробці та маркетингу

продукції равликівництва. Аграрна сфера є ключовим інструментом в реагуванні на глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, збереження біорізноманіття та забезпечення продовольчої безпеки. Аграрний сектор також реалізує стратегічні інтереси країн та відіграє важливу роль у міжнародних відносинах [9]. В такому контексті регуляція експорту та імпорту аграрної продукції, в тому числі продукції равликівництва, набуває стратегічного значення для державного управління. На просторах глобальної торгівельної арени аграрна продукція має свої унікальні характеристики. В основі цього явища – продукція геліцекультури, яка вирощується у природних умовах сільськогосподарських регіонів. Варто зупинитися на торгівлі продукцією равликівництва: ікрою равлика та муцином. Ці продукти є предметом особливого попиту, впливаючи з їх рідкості і біологічної цінності. Наповнені цілющими компонентами та унікальними речовинами, вони неодмінно привертають увагу країн на міжнародній арені. Геліцекультура, у свою чергу, представляє собою нішу, яку необхідно стимулювати для стратегічного розвитку та інвестування. Продукція геліцекультури відіграє ключову роль на аграрному ринку, виступаючи не лише як унікальний, але й прибутковий сегмент. Насамперед існує необхідність інтеграції передових технологій, які сприятимуть розширенню його можливостей та оптимізації всього циклу вирощування та обробки равликів [14]. При цьому, активізація наукових досліджень у цій сфері стане катализатором для вивчення унікальних характеристик равликів та розробки інноваційних продуктивних технологій.

Треба вдатися до стратегічного маркетингу, що зосереджений на підвищенні обізнаності про продукцію геліцекультури і розширенні її присутності на світових ринках. Важливо ініціювати державні програми, що спрямовані на фінансову підтримку підприємців, які працюють у цій ніші, щоб залучити інвестиції та підтримати стабільний розвиток галузі.

Навіть створення чіткої нормативно-правової основи, яка враховує специфіку геліцекультури, може стати солідним фундаментом для реалізації потенціалу цього аграрного сегменту. Такий комплексний підхід, безумовно, призведе до зміцнення позицій геліцекультури, як значущого та перспективного учасника аграрного ринку. Равликівництво стає катализатором прогресу в сільських громадах, гарантуючи їм стабільний дохід і створюючи нові можливості. У цьому контексті, специфіка торгівлі аграрною продукцією вимагає осмисленого, комплексного підходу до її регулювання на міжнародних ринках.

Процес децентралізації являє собою критичний чинник, моделюючи контури міжнародної аграрної торговельної панорами і цей феномен спричинює передачу управління до регіональних структур, відкриваючи простір для ретельно націленої реакції на унікальні потреби та специфікації агроіндустрії в конкретних географічних точках. Сутність децентралізації полягає в її спроможності забезпечити миттєві та осмислені відповіді на вимоги динамічного глобального ринку, що, в свою чергу, стає катализатором для довгострокової стабільності та конкурентної переваги на міжнародному аграрному ринку. Децентралізація зумовлює вироблення тонко налаштованих стратегій регулятивного втручання, що відображають різноманітність місцевих агроєкосистем. Як приклад, варто вказати на те, що децентралізація може стати потужним катализатором для сектора равликівництва, активізуючи просування місцевих ініціатив і програм розвитку в цій сфері. Це означає, що регіональні владні інституції можуть працювати на підготовку та підтримку проектів, зосереджених на вдосконаленні інфраструктури равликівництва, наукових досліджень та освітніх програм, що направлені на підвищення експортних можливостей продукції равликівництва.

Торгівельні витрати продукції равликівництва на міжнародній арені демонструють унікальну синтезованість, витончену спритність та непередбачуваність. Відібрані товари геліцекультури, зокрема ікра равлика та муцин, невід'ємно прив'язані до конкурентних запитань, де ключовим елементом виступає їх якісний склад. Продукція равликівництва підтверджує на те, щоб зайняти на ринку нішу, як делікатес, що потребує елітарного позиціонування, а також поліпшених стратегій на ринку та системи логістики. У такому контексті аграрний ринок стає вибірковим, а його потенціал досить обмеженим. Більше того, процес впровадження продукції геліцекультури на світові ринки супроводжується необхідністю гармонії із міжнародними регулятивними актами та вимогами до якості, які в свою чергу вимагають глибоких професійних знань і адаптаційних зусиль. Специфічність даної сфери також полягає в актуальності активізації продукції на ринку, освітніх програм для споживачів з огляду на її унікальні характеристики, а також неперервного підтримання високого рівня якісних стандартів. Реалії геліцекультури передбачають врахування сезонності та динамічності цін, що актуалізує потребу в гнучких стратегіях експорту та імпорту, спроможних адаптуватися до сезонних флуктуацій, глобальних споживчих трендів, інноваційних технологій та політики розподілу товарів. При поглибленому розгляді специфіки торгівлі продукцією равликівництва на глобальному ринку, сегмент геліцекультури повинен бути зосередженим на посиленні своєї конкурентоспроможності, активізації міжнародного просування та розширенні ринків збуту через засоби сертифікації, брендингу, участі в міжнародних виставках та фестивалях. Ці кроки можуть значно підсилити репутацію та популярність товарів равликівництва, прокладаючи шлях до нових шляхів розвитку галузі.

Залучення гравітаційної моделі вирішує ключові завдання глибокого аналізу та виправданого прогнозування потоків експорту та імпорту виробів равликівництва. Цей науково-методичний інструментарій в числовому форматі демонструє торговельні ланцюги між державами, керуючись їхнім фінансовим станом та просторовою локалізацією. Основне математичне вираження гравітаційної моделі має такий вигляд у формулі (1):

$$F_{ij} = G * \frac{E_i * E_j}{D_{ij}^2} * T_{ij}$$

де F_{ij} – загальний обсяг торгівлі між i -тою та j -тою країнами, G – константа універсальної гравітації в моделі; E_i , E_j – економічні можливості окремих держав; D_{ij} – просторовий інтервал між країнами; T_{ij} – торговельні складнощі чи підтримки.

В контексті аналітики сектору равликівництва, показники E_i та E_j можуть рефлектувати обсяги равликової ікри та муцину, вироблені різними країнами. При цьому D_{ij} стає представником не лише фізичної дистанції, але й віддзеркалює перешкоди чи сприяння в торгівлі, такі як митна політика та інші торговельні бар'єри. Така перспектива дозволяє вченим та спеціалістам ідентифікувати перспективні вектори торгівлі равликовими продуктами, оцінювати майбутні товарні потоки та розробляти стратегії доступу до потенційних ринків і партнерів. Децентралізаційні зрушення стають стратегічно важливим чинником у витісненні равликівництва, посилюючи його присутність на глобальному ринку. Динаміка трансформації надає місцевим спільнотам інструменти для безпосередньої участі у стратегічному плануванні та керуванні розвитком геліцекультури, створюючи надійність для зростання та розвитку равликових господарств. Структурні перетворення, що відбуваються у процесі децентралізації мобілізують місцеві органи до самостійного формулювання та

впровадження рішень, враховуючи унікальність регіонів та специфіку равликівництва. Це, у свою чергу, відкриває можливості для місцевих урядових структур розробляти та втілювати спеціалізовані програми підтримки, направлені на розвиток конкурентних переваг виробництва равликової продукції та її просування на зовнішніх ринках. Децентралізовані підходи стимулюють реалізацію потенціалу равликівництва на світовій арені, підтримуючи зайнятість, сприяючи розвитку сільської місцевості та стимулюючи економічне зростання в умовах цієї ніші агропромисловості.

Висновки

Проведений аналіз підкреслює критичне значення теоретичних основ регулювання міжнародних операцій з аграрною продукцією у світлі децентралізації, що активізує присутність на світових ринках. Окрема увага приділяється використанню гравітаційної моделі для інтелектуального аналізу торговельних коридорів продукції равликівництва. Гравітаційна модель виявляється надійним інструментарієм для дослідження і прогнозування торговельних взаємовідносин і обсягів торгівлі між країнами, що виражається через їхні економічні потужності, географічну близькість і торговельні бар'єри. Галузь геліцекультури розглядається з глобальної точки зору, враховуючи основну продукцію, що виробляється в цій галузі, включаючи ікру равликів, муцин та інші цінні продукти, на які зберігаються високий попит на міжнародних ринках. Процес децентралізації, якій притаманний фокус на регіональний розвиток, впливає на галузь равликівництва, сприяючи динамічній взаємодії між учасниками ринку. Децентралізаційні ініціативи сприяють формуванню благодатного середовища для стабільного зростання і прогресу равликівництва. Ці ініціативи підвищують інвестиційний клімат, зміцнюють економічну резилієнтність фірм і відкривають двері до міжнародних ринків. Таким чином, здобутки даного дослідження акцентують на важливості теоретичних принципів експортно-імпортних активностей з аграрними товарами в умовах децентралізації. Гравітаційна модель у поєднанні з децентралізацією стає фундаментом для вивчення та оптимізації стратегій торгівлі-продукцією равликівництва на міжнародному рівні. Гравітаційна модель в інтерпретації торгових відносин, яка розглядає економічні характеристики країн, просторові параметри та торгові потоки, представляє важливий інструментарій для аналізу та прогнозування. Впровадження цього інструменту є корисним для товаровиробників у сфері равликівництва, які планують раціоналізувати експортні дії та виробляти продукцію, відповідну міжнародним вимогам та трендам попиту. Майбутні наукові зусилля можуть зосередити свою увагу на детальному вивченні конкретних аспектів світової торгівлі у сфері равликівництва, включаючи торгові бар'єри, митні правила, стандарти якості та інші ключові елементи доступу до глобальних ринків.

Список використаних джерел

1. Петряєва З. Ф., Іващенко Г. А. Аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: міжнародна науково-практична конференція. м. Харків, 30–31 травня 2019 року: тези доповідей. м. Харків, 2019. 88 с. (С. 55–60).
2. Даценко Ю. В. Тенденції експортно-імпортних товарних потоків України у міжнародній торгівлі. Конкурентні стратегії розвитку України в глобальній економіці: I Міжнародна науково-практична конференція. м. Київ, 26 квітня 2018 року: тези доповідей. м. Київ, 2018. 156 с. (С. 142–143).
3. Буртняк І. В., Гутник М. М. Гравітаційна модель аналізу міжнародної торгівлі України та ЄС: Журнал «Наукові інновації та передові технології». С. 387–394.
4. Держкомстат України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Благун І. С., Дмитришин Л. І., Кацедан А. В. Просторова інтерпретація потенціалу регіональної конкурентоспроможності на основі гравітаційної моделі. Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. 2014. С. 411–417.
6. Маркович І. Гравітаційні моделі в процесах дослідження економічної відстані між країнами. 2020. С. 19–21.
7. Детальний матеріал: «Чи може Brexit виходити за рамки законів гравітації. Торгувати з сусідніми країнами досі значно дешевше». LSE BREXIT. 2019.
8. Захарова О. В. Особливості застосування гравітаційних моделей в аналізі міжнародного торговельного співробітництва. Вісник мариупольського державного університету серія: економіка. 2014. С. 145–152.
9. Зубар І. В., Онищук Ю. В. Геліцекультура як перспективний напрям агровиробництва. Інноваційна економіка. 2020. № 7/8 (85). С. 33–41.
10. Мантуленко С. В., Дворняк Є. С. Географія промислового вирощування равликів (геліцекультура) в Україні. 2020. С. 66–71.
11. Петропавловська С. Є., Земляк В. О. Оцінка інфраструктури ринку геліцекультури та можливостей реалізації експортного потенціалу. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. С. 115–120.
12. Насадюк І. Б. Гравітаційна модель міжнародних економічних відносин України. Вісник соціально-економічних досліджень. 2016. С. 94–99.
13. Данкевич В. Є. Митне регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції в умовах асоціації з ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки: електрон. журнал. 2015 року. С. 57–60.
14. Петропавловська С. Є., Земляк В. О. Оцінка інфраструктури ринку геліцекультури та можливостей реалізації експортного потенціалу. Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання. м. Дніпро, 2019 року. 572 с. (С. 115–120).
16. Kumar Aseem. Export and import management: excel books. 2005. 315 с.